

gelden. In het voorlopig verslag is door onze commissie verwezen naar een artikel van mr. J. Struiksma dat binnenkort in Bouwrecht zal verschijnen. De heer Struiksma wijst er op dat veruit de meeste bestemmingsplannen (veel) ouder zijn dan de nu al in artikel 33 WRO voorgescreven tien jaar. Dat zal betekenen dat ook onder de nieuwe regeling in de praktijk in de meeste gevallen de enige reële mogelijkheid om vrijstelling te verlenen zal zijn het nemen van een voorbereidingsbesluit. Wel is dan een goede ruimtelijke onderbouwing nodig, maar die zal in de praktijk dan wel zijn te geven. Overigens moet ook in de huidige situatie besluitvorming voldoende worden gemotiveerd.

In de memorie van antwoord zegt de minister de kwestie van de "lege" voorbereidingsbesluiten te willen betrekken bij de fundamentele herziening van de WRO en dan wil hij nagaan of er sancties mogelijk zijn met het oog op het actueel houden van bestemmingsplannen. Gaarne verneemt de CDA-fractie van de minister of hij het eens is met mr. Struiksma dat ook onder de nu voorgestelde regeling het oneigenlijk nemen van voorbereidingsbesluiten zal worden voortgezet en, indien dit het geval is, aan te geven aan welke maatregelen de minister denkt om dit tegen te gaan. Mogen wij de heer Struiksma geloven, dan zal er straks in de praktijk niet veel veranderen, omdat de meeste bestemmingsplannen ouder zijn dan tien jaar. Met belangstelling wachten wij een reactie van de minister af.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Van der Lans. Ik maak de Kamer erop attent dat de heer Van der Lans zijn maidenspeech houdt.

□

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter! Toen ik drie weken geleden in deze zaal als Eerste-Kamerlid werd geïnstalleerd, had ik niet het flauwste benul over welk wetsvoorstel ik mijn eerste publieke opmerkingen zou mogen maken. Dagelijks vond ik enige kilo's wetgevende arbeid op mijn deurmat, maar over de vraag of zich in die stapel post wellicht het onderwerp van mijn eerste toespraak zou bevinden, tastte ik lange tijd in het duister. Soms zonk de moed mij zelfs enigszins in de schoenen als ik

tussen het papier een voorstel aantrof met de welluidende kop: Wijziging van de postwet en enige andere wetten in verband met richtlijn nr. 97/67/EG van het Europees parlement en de Raad van de Europese Unie van 15 december 1997 betreffende gemeenschappelijke regels voor de ontwikkeling van de interne markt voor postdiensten in de Gemeenschap en de verbetering van de kwaliteit van de dienst (PbEG 1998, L15). Zonder ook maar iets af te willen doen van het belang van deze wetswijziging zag ik mij daar toch niet onmiddellijk een gloedvol betoog over afsteken.

Maar toen ik eenmaal – en ik heb daar een week over gedaan – de logica van de voorlopige agenda doorhad, werd mij na enig puzzelwerk duidelijk dat de wijziging van de Wet op de ruimtelijke ordening het onderwerp zou worden waar ik mijn tanden in mocht zetten. Ik moet zeggen dat ik daarbij een gevoel van opluchting moeilijk kon onderdrukken. Niet omdat mijn fractie zo tevreden is over dit voorstel, ik kom daar dadelijk nog uitvoerig over te spreken, maar omdat met dit voorstel, en dan met name met de harde kern daarvan: de voorgestelde verzelfstandiging van het beruchte artikel 19 tot een zogeheten zelfstandige projectprocedure, alle hete hangijzers van de hedendaagse politiek in het geding zijn. Achter deze wetswijziging gaat het debat schuil over de mate waarin de overheid sturend of volgend moet zijn.

Ruimte in Nederland is een schaars goed, waarmee op een doordachte en democratische wijze moet worden omgesprongen. In feite was dat ook de intentie van de Wet op de ruimtelijke ordening, zoals die in 1965 in werking trad. Wie de Handelingen van de parlementaire bespreking van de wet begin jaren zestig erop naslaat, stuit op een bijna aandoenlijk optimisme dat de Tweede Kamer in die dagen ten toon spreidde. Zeker, Nederland raakte ook toen al behoorlijk vol en de verwachting was toen dat Nederland rondom de eeuwwisseling ten minste 20 miljoen inwoners zou tellen, maar met de Wet op de ruimtelijke ordening in de hand zouden wij die klus wel klaren. Het is in het licht van wat wij vandaag weten bijna pikant om te lezen hoe het voor het toenmalige VVD-Kamerlid Cornelis Berkhouwer, die

later nationale bekendheid zou krijgen vanwege zijn inspanningen om de melkconsumptie te bevorderen, vanzelfsprekend is dat de belangen van de volksgemeenschap moeten prevaleren boven particuliere belangen, waarbij hij zich uiteraard wel hard maakte voor een wettelijke basis voor stevige schadevergoedingen. En het is bijna ontroerend om te zien hoe de toenmalige verantwoordelijke ARP-minister Van Aartsen, vader van de huidige minister van Buitenlandse Zaken, in de Kamer zijn uiterste best doet om de overheid van die instrumenten te voorzien waarmee ze de inrichting van Nederland naar haar hand kan zetten.

De behandeling van de Wet op de ruimtelijke ordening en de Eerste nota ruimtelijke ordening in juni 1961 nam vele dagen in beslag. Er werd over vele details gesproken, maar over een vrijstelling van een bestemmingsplan, wat later bekend werd als de artikel 19-procedure, werd met bijna geen woord gerept. Als er al getornd mocht worden aan een bestemmingsplan of streekplan, dan was dat niet van onderop, maar van bovenaf door de zogenaamde aanwijzingsbevoegdheid, waarmee de rijksoverheid een lagere overheid tot de orde kon roepen. Over de vraag hoe de rijksoverheid dat het beste kon aanpakken, raakte de Kamer in die dagen nauwelijks uitgesproken.

Ik refereer aan deze geschiedenis omdat het duidelijk maakt dat een planmatige aanpak, waarbij de overheid zorgt voor de grote lijnen, voor de visie, voor de keuzen, tot de kern van de ruimtelijke ordenings-traditie in Nederland hoort. Daarbij ging men in de jaren zestig heel ver. Planning was toen voor tal van sectoren hét beleidstoverwoord. Ruimtelijke vraagstukken, welzijnsvoorzieningen, openluchtrecreatie, onderwijsinstellingen, gezondheidszorg: alles leek in die dagen te plannen. Zo had men eind jaren zestig in de provincie Brabant een nauwkeurige berekening gemaakt van de "ruimteclaims" per inwoner. Een buurtbewoner had recht op 6 tot 12 m² "blokgroen" binnen een loopafstand van 100 m. Binnen een afstand van 400 m moest hij "buurtgroen" aantreffen, binnen 800 m "wijkgroen" en binnen 1600 m "stadsgroen". In totaal had de stadsbewoner recht op 75 m² groen binnen een straal van 3 km. Zelfs

GroenLinks durft tegenwoordig een dergelijk rigide groen-standpunt niet meer ten toon te spreiden, maar het opmerkelijke is dat wie heden ten dage door de nieuwbouwwijken van Brabantse steden fietst, toch het idee krijgt dat er het nodige van deze gedachtegang terecht is gekomen. Het is maar een klein voorbeeld van het idee dat planning en ordening van de ruimtelijke inrichting op lokaal niveau wel degelijk hun vruchten hebben afgeworpen.

Toch heeft het optimisme van de jaren zestig niet lang stand gehouden. Ondanks het feit dat de demografische groei niet zo spectaculair was als toen werd verondersteld, is op nagenoeg alle andere fronten de druk op de ruimte in Nederland toegenomen. De kaart van Nederland is aanmerkelijk voller geworden, de rode stipjes zijn samengeklonterd tot steeds verder uitdijende rode vlekken en nog steeds bestaat er geen duidelijkheid waar en wanneer dat ophoudt.

De schaarse ruimte is met voorsprong de belangrijkste bron van maatschappelijke conflicten in het land geworden. Kijk naar Schiphol, de Waddenzee, de files, het openbaar vervoer, de Betuwelijn: de politiek woekert met de grootste mogelijke moeite met de ruimte. Niet alleen op nationaal niveau, maar even koortsachtig op provinciaal en lokaal niveau. Zelfs het referendum, waar deze Kamer onlangs nog geschiedenis over heeft geschreven, blijkt in de praktijk vooral een middel om de hoogopgelopen strijd om de schaarse ruimte te beslechten. Vrijwel alle lokale referenda die tot nu toe zijn georganiseerd, gingen over ruimtelijke kwesties. Het zal in de komende eeuw nog een hele toer worden om in dit strijdgewoel goede evenwichten te vinden tussen economische belangen en milieu-belangen, tussen particuliere wensen en publieke waarden, tussen stad en platteland, tussen groen en rood, tussen landschap en beton, tussen korte termijn en lange adem. Veelal zijn dat confrontaties tussen partijen en belangen die ongelijksoortig en ongelijkwaardig zijn. Sommige belangen (in termen van milieu, biodiversiteit, omgevingskwaliteit, landschap en leefbaarheid en gezondheid in relatie tot milieu en ruimte) verdienen publieke bescherming, andere moeten aan de teugel gehouden worden.

Meer nog dan in het begin jaren zestig het geval was, is het de overheid die het voortouw moet nemen in deze ruimtelijke afwegingen. Daarvoor moet zij heldere en democratisch te controleren politieke keuzen maken en daarvoor moet zij goede instrumenten beschikbaar hebben.

De discussie die wij vandaag in dit huis voeren over de wijziging van de Wet op de ruimtelijke ordening, gaat over de vraag of tegen de achtergrond van de noodzakelijke rol die de overheid in de strijd om de ruimte in dit land moet vervullen, de weg die de regering nu wil inslaan de juiste is. Mijn fractie is daar huiverig over en dan doel ik met name op de omvorming van artikel 19 tot een zelfstandige projectprocedure, wat naar ons oordeel de harde kern van deze wetswijziging is.

Want terwijl de maatschappelijke en politieke noodzaak toeneemt om met goede en werkbare bestuurlijke instrumenten de ruimtelijke ordening in Nederland in de hand te houden, is er tegelijkertijd een proces op gang gekomen waarin het plannings- en controleregime van de overheid steeds meer lijkt te eroderen. Waar de macht van de overheid juist zou moeten toenemen, lijkt deze in de dagelijkse praktijk juist steeds verder af te brokkelen. Waar de overheid eerder sturend en initiërend zou moeten optreden, lijkt zij steeds meer volgend te zijn waarbij zij in toenemende mate haar oren laat hangen naar de grootste en sterkste marktpartijen.

Dat is een proces dat, zeker op lokaal niveau, al veel langer aan de gang is. Al in 1972 meldt Crinice le Roy in zijn beroemde inaugurale rede aan de Rijksuniversiteit in Utrecht dat er op grote schaal sprake is van "oneigenlijk gebruik" van artikel 19. In meer dan tienduizend gevallen per jaar wordt met behulp van dit artikel van het bestaande bestemmingsplan afgeweken, waarbij gemeenten volstaan met een zogenaamd voorbereidingsbesluit om het bestemmingsplan aan te passen, terwijl dat in de praktijk een leeg besluit is. In feite wordt de wet omzeild en de verbijsterde Crinice le Roy meldde tijdens het aanvaarden van het hooggeleerde ambt van professor dat het hem tegen deze achtergrond "zwaar zal vallen om de aan mijn zorg toevertrouwde studenten duidelijk te maken dat wij in een rechtsstaat leven".

Ook nadien zal hem dat niet gemakkelijk zijn afgegaan, want feitelijk is er sindsdien weinig veranderd. Sterker, met een aanduiding die geleend is van het oude echtscheidingsrecht, spreken wij nu nog steeds van "de Grote Leugen". Meer dan vijftientwintig jaar liegen de gemeenten in dit land op grote schaal om daarmee de wet te kunnen ontduiken. In veel gevallen betrof dat kleine leugentjes, maar inmiddels zijn hele woonwijken en grote projecten volgens deze artikel 19-procedure gebouwd.

Het gevolg is dat de kordate, publieke en bestuurlijke controle van de inrichting van de ruimte in Nederland, waar men in de jaren zestig bij aanname van de wet zo van doordrongen was, langzamerhand van onderop is gaan verweken. Plannen werden minder maatgevend, projectontwikkelaars kregen meer ruimte, ongeduld werd beloond, afwegingen moesten sneller gemaakt worden, nu-of-nooit-argumenten zetten voortdurend druk op de ketel; het zou te ver gaan om van een "belgisering" van Nederland te spreken, maar velen menen dat er toch op zijn minst sprake is van een "versnacking van Nederland", waarin het in toenemende mate gaat om het "snel behalen van gemakkelijk te verteren succes".

Ronduit zorgelijk is dat de overheid daarbij in veel gevallen het nakijken heeft. Dat blijkt nog eens nadrukkelijk uit het rapport over de Inspectie Ruimtelijke Ordening dat de Algemene Rekenkamer twee weken geleden heeft gepubliceerd. Ik kan dat rapport niet anders lezen dan dat de overheid haar controle op de ruimtelijke ordening kwijt is.

De minister weet niet of provincies en gemeenten zich in hun streek- en bestemmingsplannen iets gelegen laten liggen aan landelijk beleid; wat er precies gebeurt in die 13.000 artikel 19-procedures ontgaat de inspectie nagenoeg helemaal, zij doet nauwelijks onderzoek en grijpt zelden in. In feite, zo concludeert de Algemene Rekenkamer, die dat overigens in 1993 en 1997 ook al deed, is de geloofwaardigheid van de minister van VROM als bewaker van ruimtelijke belangen in het geding. Dat is een harde conclusie. Het is niet alleen zo dat dit ongetwijfeld de vader van minister Van Aartsen tot grote droefenis zou stemmen, maar in het vooruitzicht van de belangrijke beslissingen die

in het kader van de Vijfde nota moeten worden genomen is het ronduit zorgwekkend.

Voorzitter! Het is te gemakkelijk en te eenvoudig om al deze artikel 19-procedures onder het kopje "misbruik" te scharen. Het feit dat er op zo'n grote schaal gebruikgemaakt wordt van een artikel 19-procedure wijst natuurlijk niet alleen op een wat al te elastisch rechtsbegrip van gemeentebestuurders, maar zegt natuurlijk ook wat over de Wet op de ruimtelijke ordening zelf. De begrijpelijke en goede intenties van het eerste uur blijken in de praktijk toch te star en zijn in de bestuurlijke en maatschappelijke verhoudingen kennelijk verworpen tot een veel te weinig wendbaar keurslijf. De toenemende maatschappelijke dynamiek laat zich in de praktijk steeds minder de wet lezen door het oude planningskader van de Wet op de ruimtelijke ordening. Dat is een conclusie waar niemand omheen kan.

Maar de politieke keuze die dan opdoemt is eigenlijk heel eenvoudig. Er zijn twee denkrichtingen waarlangs de verantwoordelijke minister de praktijk van het Grote Liegen tegemoet kan treden. In het eerste, en in onze ogen meest voor de hand liggende geval, houdt hij vast aan de filosofie van het planningskader in de ruimtelijke ordening. Het bestemmingsplan is in dat geheel één van de pronkstukken en de wetgever probeert een weg te vinden om het statische karakter daarvan bij te stellen en te dynamiseren, maar tegelijkertijd probeert hij de planmatige, visionaire en afwegende verantwoordelijkheid van de overheid overeind te houden. Anders gezegd: een planmatig sturende overheid blijft de spil van de ruimtelijke ordening in Nederland, maar vervult die rol op een eigentijdse manier door in de besluitvorming meer flexibiliteit en meer vrijheid toe te laten, zonder dat zorgvuldige en publieke afwegingen van de verschillende ruimteclaims uit het oog wordt verloren. De wendbaarheid moet worden vergroot, zonder de principes overboord te zetten. Dat is noodzakelijk omdat anders gevreesd moet worden voor de zorgvuldigheid en de kwaliteit van de afweging tussen de vele ongelijksoortige, ongelijkmatige en elkaar niet zelden uitsluitende ruimteclaims. Om dat te bereiken, kan bijvoorbeeld meer ruimte

geboden worden aan flexibelere en globalere plannen, maar dienen vooral ook de besluitvorming en de toetsing, zeker als het om ingrijpende projecten gaat, in publieke en politieke zin veel transparanter te worden.

Helaas hebben de minister en vooral zijn voorganger met deze wetswijziging niet gekozen voor deze weg. De minister mag mij straks nog eens uitleggen waarom die weg niet met voortvarendheid is ingeslagen. De minister is, alsof het een echtscheiding betrof – zeker in de eerste versie van het wijzigingsvoorstel – gezwicht voor de Grote Leugen. Daarna is besloten om definitief uiteen te gaan. Artikel 19 en de Wet Ruimtelijke Ordening werden van tafel en bed gescheiden, doordat er een wet in een wet werd gemaakt. De minister en zijn voorganger zijn daarmee als het ware overgestapt van het oude, bestuurlijke planningsregime naar een nieuw ordeningskader, dat zich de afgelopen decennia onder de oppervlakte van de officiële wet al aan het ontwikkelen was. Dat is een regime waarin in mentaal opzicht in feite al afscheid is genomen van de ordelijke en sturende intenties waarmee 35 jaar geleden de Wet op de ruimtelijke ordening van stapel is gegaan. Op talloze manieren is dit opkomende regime de ideologische ontkenning van het oude regime: tegenover het oude sturingsdenken zet dit regime moderne begrippen als dynamiek en flexibiliteit; tegenover planning en visie komt nu een project te staan; tegenover samenhang staat het woord zelfstandig; tegenover een gebiedsgerichte aanpak staat nu een investeringsgerichte aanpak; tegenover overheid komt markt te staan; tegenover het oude, rationele idee van grotere gehelen komt het postmoderne beeld van losse fragmenten te staan; tegenover de statische orde staat de beweeglijke chaos; tegenover betutteling staat vrijheid.

Voorzitter! Ik trek de contrasten bewust naar een bijna filosofisch niveau, omdat de transformatie die zich hier aftekent, niet een beweging is die beperkt blijft tot de ruimtelijke ordening, maar zich op veel meer maatschappelijke terreinen aftekent. Het is, wat eenvoudig uitgedrukt, een couplet van een liedje waarvan het wijsje al jaren gevangen zit in de hoofden van de bestuurlijke en economische elites van dit land. Het

refrein is daarbij steeds hetzelfde: tegenover oude, hiërarchische machtsordeningen, waarbij sturing vanuit een centraal punt plaatsvindt, zingen zich nieuwe sturingsconcepties rond die decentraal zijn, die horizontaal georiënteerd zijn en waarin een begrip als zelfsturing voorop staat. Wat korter door de bocht geformuleerd; het is een mentaliteit van "stoor ons niet in onze bezigheden, laat ons onze gang gaan", waarbij de overheid als een lastig en bureaucratisch obstakel te kijk wordt gezet.

Voorzitter! Het wetsvoorstel waarover wij vandaag spreken, past in deze maatschappelijke transformatie en conjunctuurwisseling. Ik heb mij dan ook erg verbaasd over de bewering van de minister in zijn eerste termijn van de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer dat dit wetsontwerp niets met de terugtreden overheid te maken heeft. Sterker: zelfs het tegendeel daarvan zou zijn. Dat lijkt mij gezien de inhoud van het voorstel en, meer nog, gezien de maatschappelijke context waarin het wordt gelanceerd, toch moeilijk vol te houden. Wellicht kan de minister mij dat nog eens uit de doeken doen. Feit is dat in kringen van deskundigen – en dat is wat anders dan belanghebbenden – het wetsvoorstel niet als een reparatiewet maar als een trendbreuk wordt gezien. Het oorspronkelijke voorstel, dat onder verantwoordelijkheid van de voorganger van de minister naar buiten kwam, oogstte in deze kringen zelfs verbazing. Iedereen was het er wel over eens dat er wat moest gebeuren met artikel 19, maar dat de minister zo ver ging en weinig richtinggevend noties introduceerde als "goede ruimtelijke onderbouwing" en "project" was voor ingewijden in de ruimtelijke ordening een grote verrassing.

Gelukkig was deze voortvarendheid de Tweede Kamer duidelijk wat al te gortig. Met grote inventiviteit hebben Kamerleden amendementen ingediend die het losgeschoten artikel 19-projectiel zoveel mogelijk in het gareel van het oude planningsregime moesten brengen. Vooral de door de Tweede Kamer aangebrachte koppeling van een zelfstandige projectprocedure aan de aanwezigheid van een geactualiseerd bestemmingsplan heeft die functie. Hetzelfde geldt voor de nadere concretisering door de Tweede

Kamer van de invulling van een "goede ruimtelijke onderbouwing", waarbij op zijn minst verwezen moet worden naar een structuurplan.

Het zijn pogingen om de schade voor de door de Tweede Kamer zo gekoesterde ruimtelijkeordenings-traditie binnen de perken te houden, maar of het voldoende is, daar heeft mijn fractie nog steeds haar twijfels over. Voor ons is het ook niet zozeer de vraag of dit voorstel zal leiden tot wat wel "incidentenplanologie" genoemd wordt, want dat is immers nu onder het regime van de Grote Leugen al het geval. De vraag die voor ons telt is of de wetswijziging op dit punt een verandering ten goede zal brengen. Anders gezegd: of de nieuwe wet de versnacking van Nederland een halt zal toeroepen. Wij zijn daar niet gerust op. Gevreesd mag worden dat de maatschappelijke dynamiek nieuwe sluiptwegen zal vinden om via niet bedoelde omwegen toch aan de nieuwe verplichtingen te voldoen. Het wetsontwerp, zoals dat nu voorligt, nodigt daar zowel door zijn recente geschiedenis als door zijn huidige formulering impliciet toe uit. Ongetwijfeld zal de wet uitlokken tot het lichtvoetig actualiseren van bestemmingsplannen. Ook de nieuwe koppeling aan structuurplannen en structuurvisies is geen harde garantie om allerlei gelegenhedsargumenten te voorkomen. Het is bekend dat structuurplannen en structuurvisies nu eenmaal niet uitblinken in duidelijkheid en dus veelal weinig concrete richtlijnen opleveren om de kwaliteit van een projectvoorstel te beoordelen, laat staan goed te onderbouwen.

Je hoeft niet heel erg lang in de ruimtelijke ordening mee te lopen om te kunnen constateren dat naarmate op dit terrein de effectiviteit van de planning afneemt – en dat is de laatste decennia onmiskenbaar het geval – tegelijkertijd de taal die in deze wereld wordt gebruikt om plannen te verwoorden en intenties te beschrijven, steeds wolliger en beeldender wordt. In dat klimaat zijn wij nu beland en in die context is het dus niet een echt grote opgave om bij elk project een passende argumentatie te vinden. Desnoods wordt daar een gespecialiseerd adviesbureau voor ingehuurd. De nadruk waarmee in de memorie van antwoord wordt gesteld dat in dit wetsvoorstel de inhoud (dat wil zeggen het argumenteren) boven de

vorm (het voldoen aan procedures) staat, komt ons dan ook enigszins naïef over. Wij zien immers voor onze ogen zich een ruimtelijke-ordeningspraktijk ontwikkelen waarin de gelegenheid steeds vaker de visie maakt en niet andersom.

Voorzitter! De fractie van GroenLinks is, zoveel zal inmiddels wel duidelijk zijn, niet bepaald ingenomen met het voorliggende wetsvoorstel, temeer daar wij er nu een oordeel over moeten vellen, terwijl ons de samenhang met de dingen die komen gaan, op dit moment volledig onduidelijk is. De vele wijzigingen die in de loop der jaren zijn aangebracht in de Wet op de ruimtelijke ordening, hebben de duidelijkheid en coherentie van het wettelijke bouwwerk behoorlijk aangetast. De Raad van State heeft daar in zijn advies ook op gewezen en beveelt een integrale herziening van de wet aan. De minister heeft dat overgenomen en is inmiddels daarmee aan het werk gegaan. Maar welke kant gaat de minister daarbij op? Gaat hij op de weg verder die hij naar onze mening met dit wetsontwerp is ingeslagen en waarin de kortademigheid het wint van de lange termijn of begrijpt hij dat hij beter ten goede kan keren dan ten halve dwalen? In dat geval kiest hij voor een weg waarin nadrukkelijk op zoek wordt gegaan naar een verversing en dynamisering van de bestaande planningssystematiek. Dat is de weg die nadrukkelijk onze voorkeur heeft en waar wij graag de minister over zouden horen.

Wij pleiten voor een ruimtelijke-ordeningssysteem waarin gestuurd wordt op heldere doelen en maatschappelijke waarden, en waarin in de uitvoering een grote vrijheid wordt gelaten om deze te realiseren. Wij streven ook naar een ruimtelijkeordeningssysteem waarin minder krachtdadige en financieel minder kapitaalcrachtige belangen in de sfeer van het milieu, van biodiversiteit, van het water, van sociale leefbaarheid en omgevingskwaliteit, van mobiliteitsbeheersing, ja zelfs van gezondheid in relatie tot milieu en ruimte, veel dwingender als toetsingscriteria voor projectaanvragen worden opgenomen. Wat dat betreft zouden wij het, in analogie met de milieueffect-rapportages die voor grootschalige projecten gelden, wenselijk vinden als projectplannen op een lokaal niveau zich zo concreet mogelijk over

de ruimtelijke gevolgen in de vorm van een soort ruimte-effectrapportage zouden uitspreken. Net zozeer als wij er voorstander van zijn om gemeentelijke milieubeleidsplannen veel nadrukkelijker te gaan integreren met structuurplannen. Een heldere uitspraak daarover helpt ons ook om de precieze status van de voorliggende wetswijziging te doorgronden. Is het inderdaad een soort tussenwet, een reparatiewet, waarmee de Grote Leugen in de ruimtelijke ordening wordt bestreden, waarna er een nieuwe ordeningssysteematiek komt met een duidelijk sturende moderne overheid en met voldoende waarborgen voor kwalitatief belangrijke, maar minder machtige ruimteclaims? Of is deze wet een opmaat voor een ruimtelijke-ordeningsregime waarin de deur steeds verder opengaat voor projecten die gehuld in een fraai verwoorde gelegenheidsideologie zich aan weinig meer gelegen laten liggen dan de rendementseisen van projectontwikkelaars? Daarover tasten wij momenteel behoorlijk in het duister en wij zullen het hogelijk op prijs stellen als de minister ons hier straks in zijn antwoord op een heldere en duidelijke manier kan bijlichten.

En dan – ik kom tot mijn laatste punt, voorzitter – kan hij misschien toch iets meer verklappen over de tweede grote onduidelijkheid waarmee wij met het beoordelen van dit wetsontwerp kampen? Die onduidelijkheid betreft de helderheid en krachtdadigheid waarmee de rijksoverheid zich in het begin van de komende eeuw op het terrein van de ruimtelijke ordening wil gaan manifesteren. In feite is dat het onderwerp van de Vijfde nota ruimtelijke ordening, waarmee men momenteel op het ministerie druk doende is.

Die nota is van cruciaal belang, want het is onze stellige overtuiging dat de mate waarin men in Nederland op lokaal niveau een loopje neemt met de wettelijke vereisten in de ruimtelijke ordening nauw samenhangt met het feit, dat een duidelijk richting gevend nationaal beleid ontbreekt. Naar de mate waarin de helderheid en de krachtdadigheid van de nationale overheid minder worden, worden de mogelijkheden om op het lokale vlak zijn eigen plan te trekken groter. Misschien is dat ook wel de tragiek die achter het laatste rapport van de

Algemene Rekenkamer schuilgaat. Daarin wordt de overheid verweten, dat ze haar controlefunctie niet goed uitoefent, maar misschien is het wel veel erger: met wat voor dwingende kaders zouden ze eigenlijk nog kunnen controleren?

Juist daarom wachten wij in spanning af wat de komende Vijfde nota ruimtelijke ordening ons brengen gaat. Daarin moet de overheid haar positie helder markeren, er moeten keuzen gemaakt worden die op de kaart van Nederland tot haarscherpe duidelijkheid leiden. Voor een beoordeling van dit wetsontwerp is het eigenlijk van het grootste belang om te weten wat de inhoud en scherpheid van de Vijfde nota gaat worden, want naarmate de nota meer in het midden laat en onhelderheid creëert valt te vrezen, dat de negatieve werking van het onderhavige wetsvoorstel groter wordt en de ad-hocplanologie metterdaad de horizonnen van het Nederlandse landschap gaat bepalen. Wellicht dat de minister in dit opzicht toch alvast een tipje van de sluier kan oplichten?

Voorzitter! Ik rond af. Ik heb mijn eerste toespraak in dit huis en de eerste ontmoeting van deze minister met de nieuwe senaat aangegrepen om in een aantal ruwe lijnen duidelijk te maken welke kant GroenLinks op wil als het gaat om de toekomstige ruimtelijke ordening in Nederland. Ik hoop dat de aanwezigen mij de wijldopenheid van mijn verhaal willen vergeven. Ik beloof u dat ik bij een volgende gelegenheid zal proberen wat korter van stof te zijn en de voorzitter mag mij daaraan houden.

Wat wel overeind blijft staan is, dat ik het als uitdaging zie om hier in dit huis zoveel mogelijk een inhoudelijk, bij voorkeur toekomstgericht, debat te voeren. Daarbij past het elkaar ondervragen op politiek-ideologische concepties en visies. Juist om die reden meen ik, voorzitter, dat de traditie in dit huis die voorschrijft dat een nieuw lid tijdens zijn maidenspeech niet door zijn collega's wordt geïnterrupteerd, eigenlijk een geheel verkeerde is. In een levendige chambre de réflexion, zoals ik mij die voorstel, zou die traditie precies het omgekeerde moeten inhouden: een nieuwbakken Kamerlid zou tijdens zijn maidenspeech per definitie geïnterrupteerd moeten worden. Dat zorgt voor het nodige leven in de brouwerij en juist

daaraan heeft de politiek, dus ook dit huis, veel behoefte: echte discussie die de geest scherpt.

De **voorzitter**: Ik wens de heer Van der Lans geluk met het houden van zijn maidenspeech. Heb ik eerder vanmiddag bij het houden van een maidenspeech geprobeerd aan te geven dat de betrokkene in staat was een grote mate van publiciteit te genereren, bij de heer Van der Lans wil ik een andere gave toelichten: hij is zelf publicist en nog meer dan dat, hij is ook essayist. Van die kunst hebben wij vanmiddag ruimschoots mogen genieten. Daarom was er een goede reden hem niet te onderbreken. Ik heb met genoegen naar hem geluisterd.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De heer **De Beer** (VVD): Voorzitter! Als eerste spreker na de heer Van der Lans wil ik hem ook van mijn kant in de openbaarheid feliciteren met zijn maidenspeech. Het zal niemand die de standpunten van GroenLinks en de VVD kent verbazen, dat ik het niet op alle punten met hem eens ben. Maar dat doet absoluut niets af aan mijn waardering voor de kwaliteit van zijn betoog.

Voorzitter! De VVD-fractie kan zich vinden in de doelstellingen van het voorliggende wetsvoorstel; dat is het eerste verschil met wat de heer Van der Lans daarnet zei. Dat betreft in de eerste plaats de hoofdmoot van dit voorstel, de formele introductie van een zelfstandige project-procedure op gemeentelijk niveau. Maar dat geldt ook voor een aantal andere verbeteringen, waaronder een betere afstemming op de Algemene wet bestuursrecht, maatregelen om de bestuurslasten terug te dringen en stroomlijning van andere, reeds bestaande procedures.

Voorzitter! Maar voordat de minister ontspannen achterover gaat leunen, hebben wij nog een paar harde noten te kraken. De VVD-fractie is het grondig eens met de critici van binnen en buiten het parlement, die reeds eerder constateerden dat de Wet op de ruimtelijke ordening een onoverzichtelijke lappendeken van allerlei procedures is geworden. Tot zover niets nieuws. De minister heeft

inmiddels beloofd, de fundamentele herziening van deze wet ter hand te nemen. Maar daar begint ons eerste punt van kritiek. Want wat zegt hij in de memorie van antwoord? Eerst zal een discussienota verschijnen, waarin de aan te pakken onderwerpen met mogelijke oplossingen zullen worden behandeld. Vervolgens wordt een voorontwerp van wet uitgebracht; het streven is erop gericht om dat nog voor de zomer van het jaar 2000 te doen. Dat betekent dus, dat wij er niet op behoeven te rekenen dat het definitieve wetsvoorstel vóór medio 2001 de Tweede Kamer bereikt. Afhandeling binnen deze parlementaire periode wordt op die wijze op de tocht gezet. Waarom, zo vragen wij de minister, niet terstond met een definitief wetsvoorstel gekomen?

Voorzitter! In de 24 jaar dat ik als Kamerlid actief ben geweest, heb ik een cultuur zien ontstaan waarbij het voortraject van wetgeving steeds omslachtiger werd. Langzamerhand lijkt bij diverse departementen een soort vrees te hebben postgevat om de discussie met het maatschappelijk veld en het gemeen overleg met de Staten-Generaal direct aan te gaan aan de hand van een concreet uitgewerkt wetsvoorstel, zoals vroeger gewoon gebeurde. Je zou je nog kunnen voorstellen dat het ontstaan van deze notacultuur – zo wil ik het wel noemen – wordt gerechtvaardigd door de redelijke verwachting dat het bewandelen van een dergelijk voortraject aanzienlijke tijdswinst oplevert in de fase van het eigenlijke wetgevingsproces. Maar dat is een illusie. De tijd die de beide Kamers nemen voor hun verslagen en de tijd, die de regering nodig heeft voor haar antwoord daarop, blijkt niet merkbaar te zijn verkort. Evenmin is het zo, dat daarmee de indiening van een groot aantal amendementen wordt voorkomen. Het aantal amendementen dat bij belangrijke wetten pleegt te worden ingediend, is er in de loop der tijd alleen maar groter op geworden. Verder komt het niet zelden voor, dat bij de behandeling van de discussienota of startnota andere woordvoerders en/of bewindslieden betrokken zijn dan bij het uiteindelijke wetsvoorstel, omdat inmiddels een wisseling van de wacht heeft plaatsgevonden, met het gevolg dat de discussies over allerlei aspecten weer opnieuw plaatsvinden. Zo houden wij elkaar bezig! Het